

USKALLA VALITA

Museoalan Teemapäivät 24.–25.9.2015

KOOSTE AAMIAISKESKUSTELUISTA

Perjantai 25.9.2015 Ravintola Kiltakellari

4. Museoetiikka 2.0?

Aiheeseen johdattelivat Leena Paaskoski, intendentti, Suomen Metsämuseo Lusto, Minna Turtiainen, kokoelmapäällikkö, Gallen-Kallelan Museo ja Minna Sarantola-Weiss, tutkimuspäällikkö, Helsingin kaupunginmuseo

Museoetiikka on tarkoitettu museotyön innoittajaksi, vahvistajaksi ja ohjeeksi. Onko meillä museoammattilaisina tarvittavat valmiudet kohdata ammatissa esiin nousevia 2000-luvun eettisiä haasteita? Miten ICOMin nykyisiä eettisiä sääntöjä tulisi kehittää vastaamaan tämän päivän suomalaista museotyötä? Millaisiin kysymyksiin nykyiset eettiset säännöt eivät riitä?

Keskustelun lähtökohtana oli ajankohtainen, alaa jo vuosia puhuttanut kysymys ICOMin (International Council of Museums) laatimien museotyön eettisten sääntöjen uudistamisen tarpeesta. Ensimmäiset eettiset säännöt julkaistiin vuonna 1970 ja niitä täydennettiin 1986. Nykyiset, vuonna 2004 julkistetut säännöt käsittävät kahdeksan pääkohtaa. ICOMin jäsenet sitoutuvat noudattamaan sääntöjä järjestöön liittyessään.

Sääntöjen tarkoituksena on toimia yhteisenä koodistona moninaisella museokentällä. Ne toimivat museoammattilaisille eettisen toiminnan vähimmäisedellytyksinä.

Sääntöjen kattavuus

Keskustelussa kiinnitettiin huomiota siihen, etteivät nykyiset säännöt kata kaikkia museotyön osa-alueita; ne eivät esimerkiksi ota kantaa yleisötyön eettisiin vaatimuksiin.

Yleisötyöltä siis puuttuu yhteinen eettinen koodisto, mistä syystä museot voivat tehdä sitä omien intressiensä ohjaamana, kukin omalla tavallaan.

Museotyön arvostus

Todettiin, että eettiset säännöt ohjaavat kokoelmatyötä enemmän kuin yleisötyötä ja että alan sisällä kokoelmatyötä ei useinkaan arvosteta yhtä paljon kuin yleisötyötä. Ajateltiin, että eettisiä sääntöjä tulisi nostaa enemmän esiin kokoelmatyössä ja muussakin museotyössä varsinkin suureen yleisöön ja omistajiin päin. Näin niitä voisi käyttää yhtenä keinona museotyön arvostuksen nostamiseen.

Etiikka ja arkijärki

Keskustelijat pitivät tärkeänä, että eettisten sääntöjen ohella museotyössä noudatetaan myös arkijärkeä. Esimerkiksi kokoelmapoistoista ei voi päättää pelkkien eettisten sääntöjen nojalla, sillä suuri osa museoiden kokoelmista on muodostunut ajalla, jolloin yhteisiä sääntöjä ei vielä ollut. Toisekseen pidettiin tärkeänä sitä, että alan ammattilaiset omaksuvat säännösten ohella myös arkiajattelua ohjaavan "eettisen hengen". Kun eettinen henki (koko työn tavoite ja tarkoitus) on selvä, arkijärjellä selviää yksittäisistä tilanteista paremmin kuin noudattamalla yksioikoisesti yksityiskohtaisia ja tarkkoja sääntöjä.

Talous ja tuotteistaminen

Eettiset säännöt nähtiin osin ristiriitaisina taloudellisten tekijöiden kanssa. Esimerkiksi Suomen taidemuseot toimivat usein myös teosvälittäjinä, mikä on ristiriidassa ICOMin eettisten sääntöjen kanssa. Mikäli tästä toiminnasta luovuttaisiin, köyhtyisivät suomalaiset taidemarkkinat kuitenkin huomattavasti. Teosvälitys nähtiin tärkeänä suomalaisen taidekentän etua ajatellen. Korostettiin, etteivät museot tee voittoa teosvälityksellä.

Työryhmässä puhuttiin myös museotyön tuotteistamisesta; voiko museotyön etiikan edellyttämistä tehtävistä pyytää maksua, ja voiko esimerkiksi esineistöä myydä? Todettiin, että myös muut yleishyödylliset tahot pyytävät maksuja palveluistaan.

Sääntöuudistus

Keskustelijat olivat yksimielisiä siitä, että eettiset säännöt kaipaavat päivittämistä. Nykyisten sääntöjen periaatteet nähtiin yleisesti ottaen hyvinä, joskin todettiin, että säännöissä museotyötä lähestytään usein negatioiden kautta. Uusilta säännöiltä toivottiin näin ollen positiivisempia sanavalintoja. Myös termistön käyttöön toivottiin täsmennyksiä. Esimerkiksi kohdassa 4.6 puhutaan "instituution normeista", muttei kerrota mihin instituutioon ja kenen normeihin viitataan. Esitettiin kysymys siitä tulisiko eettisten sääntöjen ohjata pikemmin normatiivisen ajattelun kyseenalaistamiseen?

Eettisiä sääntöjä pidettiin tarpeellisena ohjenuorana museotyölle. Ne vähentävät alan sisäisiä erimielisyyksiä ja edistävät subjektiivisten eettisten näkemysten yhteensovittamista. Toisaalta ne myös toimivat perusteena sille, kun museoammattilainen joutuu kieltäytymään jostain nimetystä tehtävästä, kuten taideteoksen arvon määrittelystä.

Keskusteltiin siitä, ovatko nykyiset eettiset säännöt jo liiankin rajoittavat. Vaihtoehtoisena säännösten muotona nähtiin kokonaisuus, jossa asia painottuu pidempiin ja

yleistasoisempiin johdantoihin säännöspykälien jäädessä vähemmälle. Säännöstöltä toivottiin ylipäätään lähestyttävämpää muotoa – eettinen henki ehdottoman ja lakitekstinkaltaisen koodiston sijaan.

Todettiin, että sääntöuudistuksen toteuttamiseksi on olemassa useita tapoja. Keskustelussa toivottiin sähköistä osallistumismahdollisuutta, mutta myös perinteiset työpajakokoontumiset nähtiin hyvänä osallistumismuotona.

Koosteen kirjoittaja: Aura Kivilaakso, Museovirasto